

Anderssonin patruuni.

Kirjoitti

K. A—o.

„Savon“ novelli, 1887.

Toukokuun loppupuolella olivat Y:n kaupungissa talvikauden viimeiset hovit. Nuoria ja vanhoja oli sinne kosolta kokoontunut loistolla viettämään viimeistä muistoa kuluneen talven huveista, sillä huonehuvien täytyi jo väistyä raittiin kesä-ilman tieltä, jota lounastuulen mukana niin runsaasti mereltä kaupunkiin virtaili. Yksin Anderssoninkin patruuni, joka enää harvoin tämmöisissä huveissa kävi, jätti merimies-klubin ja tuli raatihuoneelle.

Kaikki kaupungin ylhäisempi väestö oli siellä silloin jo koolla. Nelikätiset piano-soitannot, läheisestä kaupungista tilatun soittokunnan overturit, deklamationit ja charadit olivat kunnialla suoritettut ja ensimmäinen valssi oli alulla, kun patruuni tuli. Hän heitti päällysvaatteensa porstuaan, silitti tukkaansa liivin taskussa säilytetyllä Japanista ostamallaan kammalla, ja tuli salin ovelle. Pian hän sieltä kumminkin kääntyi pois, meni bufettiin, tilasi puoli pulloa vanhaa „Falernaa“ ja istuutui sen ääreen.

Mutta ne, jotka valssin sävelten liikuttamina lattialla pyörivät, olivat sydämessään kiitollisia Anders-

sonin patruunille, sillä hänen ansiostaan oli torvisoittokunta saatu näihin huveihin. Huvikassa kun oli loppunut eikä toimikunnan herrat yksin raskineet soittokuntaa tilata, vaikka mielensä teki, tahtoivat he muitakin siihen maksuun yhtymään. Tuota tuommoista ei Anderssonin patruuni voinut sietää, vaan tilasi koko soittokunnan omassa nimessään. Sillä ei hän Y:n kaupungissa ennenkään oltu tuommoiseen rahoja kerätty. Se olisi ollut häväistys heidän rikkaalle yhteiskunnalle.

Siinä istui hän nyt „Falerna“-lasinsa ääressä, pääkallellaan poltellen tukevaa Habanan sikaria, vierellään rähisevä joukko herroja nuoremasta sukupolvesta. Niitä katsellessa muistui patruunille mieleen heidän vanhempansa ja tuo mennyt kultainen aika. Hänestä tuntui katkeralta.

Mitä ovat nämät ajat ja ilot entisten rinnalla! huokasi hän. Ja patruuni muisti niitä aikoja, jolloin viisikuusi prikiä tähän aikaan vuodessa satamaan purjehti. Hän muisti, miltä tuntui silloin, kun hän kapteenina ollessaan ohjasi prikiä, joka sisä-fantin ohi satamaan pyrki tehtyänsä loistavan matkan Itä-Intiaan, ja kun koko kaupunki oli vastaan ottamassa. Hän tiesi

myös mikä liike ja ilo kaupungissa syntyi, kun sanoma levisi, että jonkun prikin mastot oli Ison-Kraaselin takana nähty. Monasti oli hänellekin hurrattu, kun hän vankkojen merimiesten soutamana rantaa kohden kiiti; monasti oli hän ollut huutajienkin joukossa, niin että patruuna tunsu ja tiesi kaikki. Eikä niillä viikoilla, jolloin prikit satamassa lepäsivät, paljon silmää ummistettu: kutsumisia, päivällisiä ja tanssia joka talossa, hauskuutta kaikkialla. Silloin aukesi viinikellarin ovet ja esille tuli Rüdesheim- ja Hocheimviinit, Jamaikka-rommit, Habana-sikarit ja Manillaa oli piipputupakkana. Ei silloin puhuttu jonkin joutavista juomareissuista Helsinkiin tahi jonnekin suurempaan rantakaupunkiin, niinkuin nuo herrat tuossa hänen vierellään, jotka joivat korkoja isäinsä keräämistä kapitaaleista. Ei, vaan silloin oli puhe maailman suurimmista kauppakaupungeista, komeista laivoista, urhoollisista merimiehistä, myrskyistä ja kaikesta, mikä suurta ja jaloa oli, sillä ne ihmiset olivat matkustaneet halki ja pitkin kaikkia ilman vyöhykeitä.

Niin oli ennen patruunin nuoruudessa, vaan mitäs nyt. Nuista nuoremmista oli ainoastaan joku har-

va enempi matkustanut ja sekin ainoastaan Achen'issa parantamassa poikamiehellä saavuttamia tautiansa. Eikä he muuta toimittaneet kuin joivat ja odottivat rikkaiden sukulaistensa kuolon sanomia. Ja patruuni oli yksi niistä, joita kuolevaksi toivottiin, sillä hän oli rikas, vanha poikamies, siis ilman laillisia perillisiä. Mutta moni mies luku siltä sukuperänsä hänestä, monta voimakasta merimiestä oli hänen toimestaan maailmaan tullut. Kertoivatpa pahat kielet hänen jälkeisiänsä olevan kuudettakymmentä yksin lukien.

Mutta siitä huolimatta oli patruuni vielä täydessä kunnossa oleva mies. Se harmitti niitä, jotka tiesivät perivänsä hänen omaisuutensa, mutta vielä enemmän harmitti se, ettei hän elänyt enää säästäväisesti niinkuin ennen. Joitakuita vuosia sitten oli hän ostanut Rantakadun varrelta sievän kartanon, laittanut sen uudestaan sekä sisältä että ulkoa ja niin komeasti kuin suinkin voi. Kivikellari rakennettiin huoneen alle ja sinne siirtyivät viinit patruunin omasta kellarista.

Kaupungilla ihmeteltiin ja arveltiin, että itsekö hän aikoo sinne muuttaa. Mutta kevään tullen matkusti patruuni ulkomaille ja kun syksyllä palasi, oli

hänellä mukanaan eräs naisihminen, joka asettui tuohon uuteen rakennukseen asumaan. Joka kesä seurasi sitten tuo sama nainen patruunia hänen ulkomaan matkoillaan. Ja ne, jotka olivat heitä siellä jossain tavanneet, tiesivät kertoa, ettei patruuni silloin rahojaan säästänyt, sillä hän tahtoi huvitella.

Siinä hän nytkin mietti ensi kesäistä matkaansa ja kuunteli soitantoa puhallellen sinistä savua voimakkaasta sikaristaan. Kun soitto lakkasi, nousi hän ylös ja aikoi lähteä. Mutta ovella kohtasi hän kaupungin etevimpäin rouvat, jotka tulivat patruunia musiikin edestä kiittämään. Rouvien kiitosta ei patruuni kuitenkaan huolinut vastaan ottaa. Tuskin huomattavasti päättään nyökäyttäen siirtyi vaan heidän ohitsensa, pani päällysvaatteet yllensä ja meni.

Ulkona vallitsi keväisen yön tyyni hiljaisuus. Ainoastaan joku yksinäinen vaeltaja tuntui olevan liikkeessä, sillä kivitetty katu antoi hänen askeleilleen kumisevan, mutta yksitoikkoisen äänen. Kun patruuni tuli ulos portista ja alkoi astua pitkin Rantakatua, katosi sekin ääni.

Kadulta laskeusi hän jalkakäytävälle, joka olutheitaan alatse vei pitkin meren rantaa Tervahovin si-

vu laivaveistämölle päin. Tätä samaa tietä oli patruuni ennenkin kulkenut, sillä olihan hän itse antanut laittaa sen oikotieksi, jota laivaveistämölle pikemmin pääsi. Nyt oli tämäkin jäänyt joutilaaksi, sillä kiireellistä asiaa ei sinne enää kellään ollut. Vanhalta muistilta jalat patruunia samaa tietä kumminkin veivät nyt niinkuin usein ennenkin, sillä olihan ainakin meri vielä entisellään ja se veti häntä puoleensa. Hiljaksen kuin hän astui, ei korppilaumakaan, joka rannan liejukolla itselleen elatusta hankki, huolinut säikähtää.

Tervahovin sillalle tultuansa pysähtyi patruuni, sillä tästä näki hän jo saarien ja niemien lomitse aavan meren, jonka hiljaisuutta tuon tuostakin häiritsi ainoastaan hylkeiden käheä ääni jonkun kaukaisen niemen kärestä.

Vaan ei tälläkään paikalla ennen näin hiljaista ollut tänä vuoden aikana. Useampia laivoja seiso sillan kupeella tervalastia odottamassa sekä yötä että päivää. Mutta mistäpä sitä nyt pani, kun tervaliiterit ympäri vuoden tyhjinä seisoivat. Mutta muisti patruuni senkin ajan, jolloin ne eivät tyhjinä olleet. Monta tervalastia oli hänkin täältä Hulliin vienyt, monta iloista

hetkeä samalla sillalla viettänyt tervoja laivaan lastatessa.

Ja nyt seisoj hän siinä yksinään. Patruuni kääntyi oikein ympärinsä nähdäkseen oliko hän todellakin yksin. Mutta muita, ei siellä näkynyt. Kaupunki siinä vaan uinaili lahden pohjassa iso joukko tyhjiä makasiineja etuvarustuksena. Joitakuuta yksinäisiä kuunaria lepäsi satamassa liikkumatoimna, ankkurin nuora löyhällä, eiköpähän tuonne isommat enää olisi päässeetkään, sillä yksin satamakin oli käynyt paljon matalammaksi patruunin muistin aikana.

Kaikkea tätä muisteli hän ja ajatteli jatkaessaan matkaansa laivaveistämölle päin. Siellä kohtasi häntä sama näky kuin muuallakin. Ei risaustakaan kuulunut. Kaikki elämä oli sielläkin kadonnut.

Patruuni tuli sen rakennuksen kohdalle, jossa ennen konttorihuone oli. Hän ei malttanut olla ikkunasta sisälle katsomatta. Siinäpähän oli huone, mutta minkä näköinen: paperit kaikki revitty pois seiniltä, silta lahonut ja rotan reikiä täynnä, uuni hajoamaisillaan. Huonekaluista oli jällellä ainoastaan vanha, mahdottoman suuri konttoripöytä monien lahvien ja laatikkojen kanssa. Moni mies oli sen ääressä istunut,

monta kontrahti- ja kauppakirjaa oli sen pinnalla kirjoitettu, monelle miehelle rahat sen laatikoista maksettu, mutta nyt oli se jätetty tomun valtaan.

Niin ne ajat muuttuvat! huokasi patruuni ja jatkoi matkaansa. Siinä oli työmiestenkin huoneet ja pajat kahden puolen tietä lukittuina ja autioina, koskapaahan sammalta otti jo niiden portaat ja kynnykset.

Entistä mahtavuutta osoittivat kuitenkin vielä jällelle jääneet lankku- ja juurikka-kasat, säännöllisiin pinoihin ladottuina korkeiden lautakattojen alla, ja autioiksi jääneet laivaveistämön telineet, joita oli monta rinnakkain. Siinä ne vielä seisoivat aloilleen painuneina ja harmaaksi käyneinä. Päälimäiset laudat olivat lahonneet ja tippuneet telineiden viereen maahan, josta ei kukaan niitä korjannut, vaan saivat vuosi vuodelta siihen maatua. Itse telineet olivat kumminkin siksi vankoista tervaspuista tehdyt, ettei niihin vähällä ajan hammas pystynyt. Vielä ne olisivat kestäneet päällään jonkunmoisen venheen, semmoisen kaksimastoisen prikin, joita oli useampia tältä varvilta keväällä meren helmaan laskettu.

Mutta ne ajat eivät enää palanneet, joina neljäviisi vankkaa prikiä seisoivat siinä valmiina mereen sy-

sättäväksi. Voi sitä iloa ja elämää, mikä silloin varvillalla vallitsi! Patruuni muisti ja näki kaikki niin selvästi edessään, kuuli ne moninkertaiset hurraa-huudot, jotka tämmöisinä kauneina kevättiltoina varvillalta kaijuivat, kun joku priki telineiltä alas mereen kuhahatti. Vaan nyt ei tuoretta lastua enää olisi löytänyt koko varvillalta.

Tämä näky oikein vaivasi patruunia. Hän kääntyiikin sentähden pois ja alkoi astua kaupunkiin päin silmät maahan kiinitettyinä. Mietteissään hän kulki, niin ettei muistanut poiketa oikotiellekään, vaan astui pitkin isoa maantietä ohi kunnan ja ruunun makasiinien, kunnes Paavonperän mäellä yhtyi Rantakaatuun, poikkesi sille ja tuli pian sen rakennuksen portille, jonka hän tämän kadun varrelta oli ostanut. Hän pysähtyi ja katsoi ympärilleen, vaan ei ketään näkynyt. Pian kohosi avain taskusta lukon suulle, portti narahti ja patruuni katosi. Silloin vasta haihtuivat hänen mielestään ikävät ajatukset.

Mutta ennenkuin muu herrasväki ajattelikaan ylös nousua, oli patruuni jo matkalla vakituiseen asuntoonsa, joka oli valtakadun varrella keskellä kaupunkia. Sen ikkunan ääressä, johon katupeili oli kiinitet-

ty, vietti hän jällellä jääneen ajan aamupäivästä. Siinä istui hän ja katseli vuoroin alas pakkihuoneen ohi rantaan, vuoroin ylös torin poikki maalaisten tullille päin. Vaan ei sieltäkään näkynyt tulevaksi hevosia pitkien mastopuiden kanssa, niinkuin ennen oli tehnyt. Joku lihan tahi kalan kauppias ilmestyi kuitenkin torille.

Niitä lähti patruuni puhuttelemaan ja seisoskeli torilla odotellen muita herroja, jotka tavallisuuden mukaan sinne aina aamuisin kokoontuivat.

Siinä kyllin seisottuaan siirtyi patruuni merimiesklubille, tilasi aamiaisen, sytytti sikarinsa ja painui mukavaan asentoon kädessään englantilainen lehti *The Economy*.